

ARENGUSEIRE KESKUSE AASTARAAMAT 2019

ARENGUSEIRE KESKUS

Sisukord

EESSÕNA	2
ARENGUSEIRE: KELLELE JA MILLEKS?	4
TASUB TEADA: VALIK ARENGUSEIRE TULEMUSI 2018–2019	8
1. Maailmamajandus regionaliseerub	9
2. Tööturul süveneb sisu ja vormi mittevastavus – töövõtjad ettevõtlusvormis	11
3. Tööturg polariseerub	13
4. Tulevikus kasvab inimeste isiklik vastutus oma toimetuleku eest vanaduspõlves	15
5. Pärituued annavad Eesti regionaalsele majandusele uue võimaluse	17
6. Eestis on tõusuteel uuskogukondlikud väärtused	20
7. Maailmas on toimumas muutus e-valitsuselt e-valitsemisele	23
2019. AASTA SÜNDMUSED	26
Arenguseire Keskuse 2019. aasta uurimissuunad	27
Korraldatud üritused: teemaõhtud, seminarid ja konverentsid	35
Pikksilm – lühiülevaade valitud trendidest	40
KOOSTÖÖ RIIGIKOGUGA	42
RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ	44
ARENGUSEIRE KESKUS ARVUDES	48
ARENGUSEIRE KORRALDUS	52
TÖÖTAJAD	56

Eessõna

Sven Sester

Riigikogu majanduskomisjoni
esimees

Arenguseire seaduse eelnõu ettevalmistamise faasis toimusid põhjalikud arutelud Arenguseire Keskuse loomise vajalikkuse, eesmärkide ja tegevuste teemal. Kitsas-kohtadena ilmnnes, et kaugelveatavaid analüüse on tehtud vaid üksikutes valdkondades. Teisalt vajas parendamist valdkonnaülene koostöö ning selliste tulevikuvaadete loomine, mis oleksid avaramad kui ühe ministeeriumi valitsemisala ning käsitleksid teemasid vastastikusel koostöös. Samuti peeti oluliseks avalikkusega suhtlemist ning tulevikuväljavaadete kajastamist.

Riigikogu majanduskomisjon algatas 2016. aastal arenguseire seaduse eelnõu (239 SE), mille eesmärk oli tagada Eesti pikaajaliste arengute mõistmiseks, võimalike ohtude ja võimaluste tuvastamiseks ning tegevusvariantide hindamiseks vajalike analüüside ja uuringute teostamine teaduslikult põhjendatud ja kvaliteetsel tasemel. Selleks loodi Riigikogu Kantselei juurde Arenguseire Keskus, mis on oma ülesannete täitmisel sõltumatu. Riigikogu võttis seaduse vastu sama aasta 14. juunil ja see jõustus 29. juunil. Majanduskomisjoni esimehe kokku kutsutud arenguseire nõukoja esimene koosolek toimus 2016. aasta 19. septembril. Täna on Arenguseire Keskus tegutsenud kolm täisaastat ja läbi hakkavad saama esimese nõukoja volitused. On paras aeg vaadata mõttekoja seniseid arenguid ja võtta kokku senise töö tulemused.

Arenguseire Keskus on loonud erinevaid tulevikustsenaariume, näiteks tööturu, riigivalitsemise ja regionaalse majandusarengu teemadel. Stsenaariumides esile kerkivad võimalused ja riskid aitavad koostada tulevikukindlamaid strateegiaid – näiteks selliseid, kus ükski oluline risk mistahes stsenaariumis ei jääks katteta ega saaks tabada meid ootamatult. Juba on ka võimalik näha, kuidas aasta-paari eest ebatõenäolisena tundunud stsenaariumid on muutunud eluliseks – näiteks maailma-kaubanduse kasvu pidurdumine ja kaubavoogude ümbersuunamine kaubandus-sõdade tulemusena või murranguline pööre keskkonnanahoiule ja vähese heitega majandusele. Arenguseire Keskus jälgib pärast stsenaariumide valmimist ka seda, millised stsenaariumid tegelikkuses realiseeruvad, kui ulatuslikud on hälbed tulevikootuste ja tegelikkuse vahel. Erinevate stsenaariumide põhjal saab Riigikogu teha teadlikumaid valikuid.

Riigikogul on tarvis olla kindel, et riigi pikaajalised strateegiad arvestaksid piisavalt erinevate võimalike tulevikuarengutega. Riigikogu ise strateegiaid ei loo, küll aga peab ta olema võimeline hindama parlamendile arutamiseks või kinnitamiseks esitatud strateegiate piisavust ja töökindlust erinevate võimalike tulevikustsenaariumide korral. Arenguseire Keskus varustab Riigikogu selle ülesande täitmiseks vajaliku infoga.

Sedavõrd, kuidas Arenguseire Keskus võtab käsile uusi teemasid, tulevad nähtavale ka eri teemade ühisosad ja puutepunktid. Tööturuarengute ja pensioniealiste toimetuleku puhul on oluliseks ühiseks teguriks sotsiaalkaitse tulubaas, mida erinevad mõjutegurid õhnestavad. Tootlikkuse pikaajaliste arenguperspektiivide ja Eesti regionaalse arengu puhul on ühisteks teguriteks rohepööre ja tootmistehnoloogia areng, mis võivad olulisel määral ümber kujundada nii majandustegevuse paiknemise Eesti piires kui ka olulisemate ekspordisektorite nimistu. Uute teemade lisandumisega arenguseire tegevuskavasse ning nende läbitöötamisega paraneb järjest arusaam valupunktidest ja võtmeteguritest, mis on Eesti edasise eduka arengu seisukohast kesksel kohal. Riigikogu saab aidata kaasa, et neile õigeaegselt mõeldaks ja aegsasti ka tegutsetaks. Tulevikuga tuleb tegeleda ja Arenguseire Keskus on täitnud oma eesmärgi. Mõttekoja uurimissuundade valikud on olnud hästi läbi mõeldud ning valminud tööd ja tegevused kõrgetasemelised. Riigikogu liikmete rahulolu keskuse teenustega on väga suur. Arenguseire Keskuse tööd ja tegemised on avalikud ning kõigil on võimalik nendega tutvuda ja ka oma tegevuses kasutada.

Arenguseire on Eesti eduka tuleviku jaoks oluline! Põnevat lugemist!

**Arenguseire:
kellele ja
milleks?**

Tea Danilov

Arenguseire Keskuse juhataja

Arenguseire (*foresight*) on viimastel aastakümnetel leidnud üha enam kasutamist strateegilise poliitikakujunduse vahendina. Viimase näitena on uues Euroopa Komisjonis tööd alustanud asutustevahelise koostöö ja arenguseire volinik, kelle oluline tööülesanne on asetada arenguseire Euroopa Liidu poliitikakujunduse keskmesse. Eestis loodi president Lennart Meri initsiatiivil juba 2000. aastate alguses Eesti Panga juurde Strateegiliste Algatuste Keskus. 2006. aastal asutati Eesti Arengufond, mis sai tegutseda 10 aastat. 2016. aastal Riigikogu Kantselei juurde loodud ja 2017. aastal tegutsema hakanud Arenguseire Keskus (ASK) on kolmas katse kasutada arenguseiret strateegilise poliitika kujundamisel.

Otsustajate jaoks on kogu aeg oluline mõelda tulevikule. Praegu tehtud otsused põhinevad alati, kas teadlikult või mitte, tulevikukäsitusel. Kuid millel põhineb arusaam, kuidas tulevik välja näeb? Toimivate arengusuundade tulevikku pikendamine ei ole alati parim viis tuleviku käsitlemisel, sest arengud tihtipeale pöörduvad ja teisenevad. Siin tulebki mängu arenguseire, mis on avatud erinevatele tulevikustsenaariumidele ja „Mis siis, kui...?“ küsimustele, mis kaasab eri osapooli ning kasutab mitmesuguseid meetodikaid.

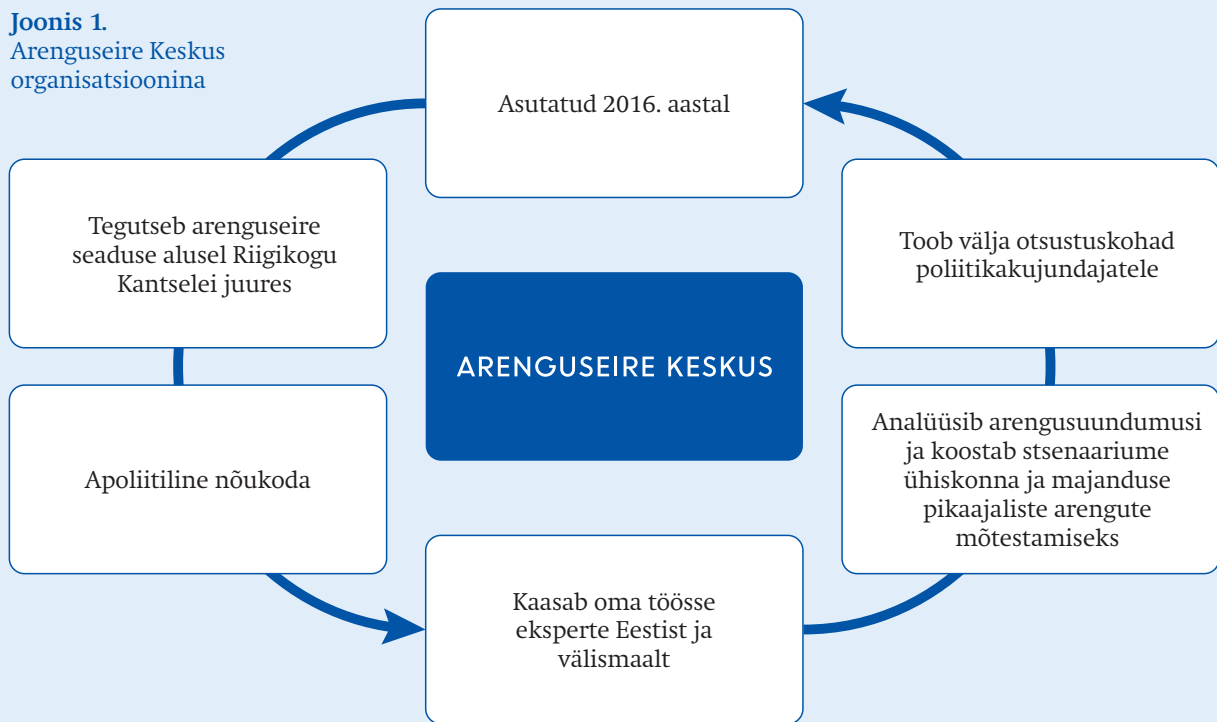
Arenguseire oluline eeldus on, et tulevikku on võimalik suunata. Vajaduse korral saab soovitud arengute realiseerumist otsuste abil toetada ning riske ja probleeme kaasa toovaid arenguid pehmedada. Seega on arenguseire tegevustele orienteeritud: eesmärk on identifitseerida konkreetseid otsustuskohti, mis tulevikuarenguid üht- või teistviisi mõjutavad.

Arenguseirel on ka mitmeid probleeme. Arenguseire üks peamisi meetodeid, stsenaariumide loomine, aetakse tihtipeale segamini prognoosimisega. Kuid pikaajaliste tulevikuarengutega seoses ei ole mõtet lähtuda vaid ühest, just nüüd kõige tõenäolisemana tunduvast arenguteest. Oleme hiljuti kogenud, et niinimetatud normaalsuseks

või loomulikult seisundiks peetud olukord võib kiiresti muutuda – seda näitas äsja näiteks kaubandussõdade käivitumine suurte majandusjõudude vahel. Stsenaariumides saab mängida läbi ideid ja arenguid, mis Eesti peavoolu-fooväljas üsna pöörased tunduvad. Kuid isegi siis, kui need ei näi praeguste hinnangute põhjal Eesti jaoks ei realistlike ega eriti tõenäoliste alternatiividena, võimaldab nende väljajoonistamine saada paremini aru valiku- ja arenguspektri kogu ulatusest ning selle põhjal teha informeeritum ja tulevasi riske tõhusamalt maandav valik.

Teine väljakutse seostub poliitikakujundusega. Arenguseire Keskuse uuringud ja stsenaariumid on vahend, et otsustajad saaksid mõista ja võimalusel mõjutada tulevikuarenguid. Samas on vaja leida tasakaal ja luua sild akadeemilise lähenemise ja poliitikakujundajatele sobiva käsitluse vahel. Poliitikutele võib arenguseire töö tunduda liiga „teoreetiline“, kuna see ei anna konkreetseid soovitusi, ja samas ka „poliitiline“, kuna soovitusel võivad olla meelepärased ühtedele, aga mitte teistele. Lähtume põhimõttest, et kuigi me tavapärasest mõistes poliitikasoovitusi ei anna, toome siiski välja peamised otsustuskohad ning osundame, millised valikud aitavad kaasa ühe või teise stsenaariumi realiseerumisele.

Joonis 1.
Arenguseire Keskuse organisatsioonina

Arenguseire Keskusel on täitunud kolm tegevusaastat. Oleme jõudnud olulise verstapostini – meie loodud stsenaariume kasutati üleriigilise strateegia „Eesti 2035“ koostamisel. Ka Riigikogu huvi arenguseire vastu on kasvanud – arenguseire tulemusi tutvustati 2019. aasta jooksul Riigikogu erinevates komisjonides ja fraktsioonides 15 korral.

Kolm aastat tegutsemist ei tähenda siiski veel seda, et parim praktika on leitud ja töösse rakendatud. Oleme avatud ettepanekutele, kuidas arenguseire saaks olla veel tulemuslikum ning aidata kaasa strateegiliste valikute tegemisele Eesti poliitikas.

Arenguseire eesmärk on otsustajaid ja eksperte kaasates märgata ja analüüsida tärkavaid arengusuundi ja luua alternatiivseid tulevikustsenaariume, mida arvesse võttes on otsustajatel võimalik tulevikku avaramalt mõista ja võimaluse korral mõjutada.

**TASUB TEADA:
valik arengu-
seire tulemusi
2018–2019**

1. Maailmamajandus regionaliseerub

Rohkem kui kahe kümnendi jooksul välja kujunenud rahvusvaheline tööjaotus, kus Aasia arenguriikides toodetud pooltooted komplekteeritakse Ida-Euroopas ja müüakse Lääne turgudel, on läbi saamas. Maad hakkab võtma regionaliseerumine – seni ülemaailmselt tegutsenud tarneahelate lühenemine regioonipõhiseks. Seda tõukavad tagant mitmed tegurid:

- **Kaubandustökete lisandumine.** Rahvusvaheline kaubandus on juba muutunud kulukamaks kõrgemate tollitariifide tõttu, mille on kehtestanud USA ning millele Hiina ja Euroopa Liit samaga vastavad. USA soovib kasvatada ekspordi ülekaalu impordi ees ning kaitsta haavatavaid või kriitilisi majandussektoreid. See mõtteviis ei pruugi jääda üksikjuhtumiks. Paljude riikide uued poliitilised jõud on seisukohal, et kuigi riigid tervikuna võivad olla globaliseerumisest võitnud, on mitmed elanikkonna grupid kaotajate poolel ning sotsiaalpoliitiline ümberjagamine pole piisav vastus kujunenud olukorrale.
- **Interneti killustumine.** Hiina ja Venemaa eestvõttel on paljud teisedki autoritaarsed riigid hakanud rääkima „interneti suveräänsusest“, mis tegelikult tähendab lääne internetiteenuste asendamist omaenda piiratud, aga paremini kontrollitavate teenustega. Ka demokraatlikud riigid on üha enam kehtestamas digimakse, digisisu filtreerimise nõudeid ja muid digiäri keelulisemaks muutvaid reegleid. See tähendab kõrgemaid turubarjääre eelkõige väiksematele ettevõtetele, kellele võib vajalikus mahus juriidilise vastavuse tagamine ja sisufiltreerimise tehniliste lahenduste juurutamine käia üle jõu.
- **Tööstusrobotite hinnalangus** ning nende laialdane kasutuselevõtt tähendab, et palgakulu tähtsus ettevõtte kulubaasis väheneb oluliselt ning koos sellega väheneb ka motivatsioon otsida tootmiseks asukohti, kus palgad on madalamad. OECD sõnul¹ on tootmisüksuste koduriigist väljaviimise maht märgatavalt kahanenud.
- **Tootmistehnoloogia areneb suurema universaalsuse ja paindlikkuse suunas.** Üks seadmebaas võimaldab järjest suuremat tootevalikut ning väikepartiid ja tarbijapõhiselt kohandatud (*customized*) tooted muutuvad senisest kasumlikumaks. 3D-printimisest võib mitmetes tööstussektorites kujuneda murranguline tegur: toote saab ühekorruga ja tervikuna välja printida tarbija lähedal ning see tarnitakse talle päeva või paari jooksul pärast seda, kui tarbija endale meelepärase disaini välja on valinud – pole vaja ei pooltooteid ega komplekteerimist. Siiski, enamik eksperte leiab, et see ei juhtu lähema

¹ The Future of Global Value Chains (GVCs) – insights from recent OECD work. Koen de Backer. 2018. https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2018/10/Backer_Presentation-Tallinn-20-November.pdf

kümne aasta jooksul; selleks on 3D-printerite võimsus ja tulemuse kvaliteet veel liialt piiratud ning hind kõrge. Kuid juba praegu kogub nende kasutamine hoogu varuosade, mänguasjade, jalanõude ja meditsiinitarvikute tootmise valdkonnas.

- **Levib teenusmajandus – ka tootmisest saab teenus.** Digiplatvormid on samuti oluline tegur, mis lõhub tarneahelaid. Praegu oleme harjunud, et ühe või teise toote tootmises osalevad ettevõtted on üksteise järel rivis ehk tarneahelas; selliseid ahelaid on palju. Platvorm saab tuua kõik tootmisteenus pakkujad kokku ühte infosüsteemi ning sobitada tootmistellimused tootmisvõimsuste omajatega. Sisuliselt tähendab see, et tootmiseks polegi vaja tootmisvõimsust; seda on võimalik efektiivselt rentida.
- **Tarbimises on järjest tähtsam kohandada tooted-teenused iga üksiku tarbija eelistusi arvestavaks (*customization*),** samuti keskkonnasääst ja kõrge kvaliteet. Väikese ökoloogilise jalajälje taotlus pärsib juba iseenesest pikki tarneahelaid, kus pool- ja valmistoodete transport hõlmab suuri vahemaid. Ettevõtted kolivad oma sihtturgudele lähemale, et saavutada paindlikkus ja tarnekiirus, mida tarbijad ootavad.

Mida need arengud Eesti jaoks tähendavad?

- Uusi äri võimalusi on ka tööstusettevõtetel nutikas otsida teenuste valdkonnast.
- Ärimudeli innovatsioon on olulisem kui tooteinnovatsioon.
- Majanduse toormevajadus muutub seoses uute kütuste, energia- ja salvestustehnoloogiate ning 3D-printimise arenguga.
- Ringmajandus võib olla mõistlik viis muutuvat toormevajadust osaliselt rahuldada.
- Tähtsaks muutub paiknemine sihtturu lähedal ning kohalik tarne.

Loe lisaks

2018. aastal koostas Arenguseire Keskus „[Tootlikkuse arengustsenaariumid 2035](#)“:

- Maailm on globaalne turuplats
- Targa tarbija maailmamajandus
- Euroopa(sse) kapseldumine ehk „paksem klaaslagi“
- Euroopa Metsik Lääs

2. Tööturul süveneb sisu ja vormi mittevastavus – töövõtjad ettevõtlusvormis

Internetiplatvormide ajastu on toomas kaasa uue reaalsuse mitmete ametialade jaoks – järjest vähem on võimalusi mõnda ettevõttesse tööle minna ning järjest enam leitakse end olukorrast, kus selleks, et tegutseda oma erialal, tuleb hakata ise endale tööandjaks. Teenuseosutaja leidmine digiplatvormide kaudu, olgu selleks siis koristaja või raamatupidaja või disainer, on muutunud väga lihtsaks ja mugavaks ning seda soosib ka võimalus kõrgelt maksustatud palgakulusid optimeerida. Kui seni oli sunnitud ettevõtluse tüüpnäiteks taksojuht, siis nüüd on sama muster laienemas väga paljudele erialadele.

Kui iseendale tööandjatest saab järjest suurem elanikkonna rühm, kerkib senisest teravamalt fookusesse sotsiaalsete tagatiste küsimus. Eesti õigusruumis on ettevõtja isik, kelle tegevuse eesmärk on kasumi teenimine. Iseendale tööandja, kes on selleks sunnitud, et oma erialal tööd teha, ei ole klassikaline ettevõtja, kes koostab äriplaani, võtab tööle töötajaid ja sihib kasumit. Tema eesmärgiks on eelkõige igapäevane leib lauale saada ehk tema motivatsioon on sisuliselt sarnane töövõtja, mitte ettevõtja omaga. Mitmed teenusplatvormid ei võimalda nende kaudu tegutsevatel teenuseosutajatel isegi kuigivõrd tellimusi valida – tuleb vastu võtta see, mida süsteem pakub.

Kui iseendale töö andmine on isiku jaoks olude sund, on tema probleemiks see, et õiguslikult koheldakse teda ettevõtjana ja et tema sotsiaalkaitse on auklik. Ka sotsiaalmaksu laekub temalt vähem kui siis, kui ta oleks töölepingulises töösuhtes.

Platvormitööd* teeb Eestis 8% tööelistest inimestest vähemalt kord nädalas ning 10% vähemalt kord kuus.

Kokku on kunagi platvormitööd teinud 20% tööelistest elanikkonnast ehk üle 150 000 inimese. Kõige tuntumad platvormid Eestis on Bolt, Uber, Wolt ja GoWorkaBit.

Eesti inimeste jaoks ei ole platvormitöö enamjaolt põhitöö, 49%-l platvormitöötajatest on täisajaga töökoht. Kuid 4%-le platvormitöö tegijale on platvormitöö ainus sissetulekuallikas ning 24% teenib sel viisil oma sissetulekust poole või enamgi.

** Platvormitöö all mõistame tööd, mida hallatakse digiplatvormil ja mida tehakse virtuaalses või füüsilises keskkonnas.*

Loe lisaks

Digital Footprint: [The platformisation of work in Europe. Factsheet for Estonia.](#)

3. Tööturg polariseerub: töövõimalusi tekib juurde kõrge ja madala oskustasemega segmentides, aga kaob keskmise oskustasemega segmentis

Majandus ja elukeskkond muutub järjest tehnoloogiamahukamaks. Uute tehnoloogiate arendamine ja rakendamine tähendab suurenevat vajadust kõrge kvalifikatsiooniga töötajate järele. Kui kõrgema palga teenijaid lisandub, kasvab nõudlus erinevate isiku-, mugavus- ja meelelahutusteenuste järele, mistõttu lisandub töövõimalusi ka madala oskustasemega tööturu segmentis.

Automatiseerimine, digiteerimine ja tehisintellekti rakendamine asendab paljud töökohad masinate ja algoritmidega, ning seda mitte üksnes põllumajanduses, tööstuses ja kaubanduses, vaid üha enam ka äriteenuste sektoris. Kui madalamatel oskustasemetel tekib eelkirjeldatud arengute tulemusel töökohti ka juurde, siis keskmisel oskustasemel pole töökohtade loomise efekti märgata, vastupidi, tehisintellekti rakendused ulatuvad tööturul kaugemale kui varasem automatiseerimine.

Aastatel 1994–2016 on keskmist oskustaset nõudvate töökohtade osakaal OECD riikide tööturul vähenenud veidi rohkem kui 11%². Samal ajal on kasvanud kõrget ning madalat oskustaset eeldavate töökohtade osakaal: vastavalt 8,6% ning 3%. Kuna keskmist oskustaset nõudvat tööd on vähem, töötavad ilma kõrghariduseta inimesed järjest rohkem kohtadel, kus piisab üsna madalast kvalifikatsioonist. See tähendab väiksemat palka, rohkem tähtajalisi töölepinguid ja osaajaga tööd, samuti keskmisest lühemaajalisemat ühes kohas töötamist.

² What is happening to middle skill workers? Andrew Green. OECD 2019.

Tööturu polariseerumisega kaasnevad riskid:

- Süveneb üle kvalifitseeritus: järjest enam inimesi teeb madalama kvalifikatsiooniga tööd, kui nende haridustase võimaldaks.
- Kasvab sissetulekute ebavõrdsus.

Loe lisaks

2018. aastal koostas Arenguseire Keskus aruande [„Tööturg 2035, tööturu tuleviku-suunad ja -stsenaariumid“](#):

- Talendikeskus Tallinn
- Rändajate maailmaküla
- Isearenev Eesti
- Uus tööilm

4. Tulevikus kasvab inimeste isiklik vastutus oma toimetuleku eest vanaduspõlves. Tähtsaks muutuvad pensionisüsteemivälised toimetulekuviisid

Mitmete arengusuundade koosmõju vähendab praeguse pensionisüsteemi võimalusi pakkuda inimestele head pensioni tulevikus.

Jooksvalt rahastatavat pensioni ehk I sammast ohustab eelkõige ülalpeetavate arvu kasv, sest inimesed elavad kauem. Olukorda aitab leevendada pensioniea tõus ja pikemaajaline püsimine tööturul; kuid see eeldab tervena elatud aastate arvu kasvu, mis paraku ei suurene samas tempos elueaga. Ohuteguriteks on ka sotsiaalmaksu laekumise vähenemine, sest järjest enam töötatakse iseendale tööandjana, ning madal majanduskasv.

Kohustuslikku kogumispensionit ehk II pensionisammast ohustab turvaliste varade tootluse pikaajaline madalseis maailmas. Intressikeskkond ei ole pensionikogumiseks enam sama soodne nagu 5–10 aastat tagasi. Riskivaba tootlust enam peaaegu ei eksisteeri, sest arenenud riikide võlakirjaintressid on kas negatiivsed või väga madalad. Samas kasvavad inimeste ootused tulevasele sissetulekule ning eesmärgiks seatud 40% viimasest palgast, mis tekiks pensionisüsteemi kahe samba koosmõjus, ei näi sugugi piisav.

Vabatahtlikku kogumispensionit ehk III sammast ohustavad nii turvaliste varade tootluse pikaajaline madalseis maailmas kui ka oleviku-mina ja tuleviku-mina konflikt – inimesed ei käitu pensioniks säästes ratsionaalselt.

Korralikuks pensioniks vajalik säästumäär on tõusnud kõrgele

Eesti pensionifondide senine keskmine tootlus alates kogumissüsteemi käivitamisest 2002. aastal on olnud 3,7% aastas. Kui eeldada ligikaudu 4% juurde jäävat keskmist aastast tootlust ka edaspidi, siis selleks, et saada oma pensionieelsest palgast 70% ulatuses pensioni, peaks keskmise palga teenija investeerima igal kuul teise või kolmandasse pensionisambasse või muul viisil **kokku 18% oma sissetulekust**. Kui pensionivarade keskmine tootlus peaks tulevikus kujunema 4%-st madalamaks, tõuseb vajalik säästumäär veelgi.

Teatud leevendust pakub uute finantstehnoloogiate kasutuselevõtt ja efektiivsem varade juhtimine, mis võimaldab vähendada pensionifondide valitsemistasusid, ning ka pensioniinvesteeringute hajutamine, kui säästud paigutatakse finantsvarade kõrval ka reaalvaradesse, näiteks kinnisvarasse.

Eakapõlve toimetuleku ja pensionisüsteemi koormuse vähendamise jaoks on võtmetähtsusega eakate hea tervis, sotsiaalne aktiivsus ja tööturuvõimalused, samuti jagamismajanduse ja ühistute areng ning kogukondlikud abivõrgustikud.

Loe lisaks

2019. aastal koostas Arenguseire Keskus aruande [„Vanemaaliste rahalise heaolu stsenaariumid aastani 2050“](#):

- Hõbemajanduse võidukäik
- Vana hea Eestimaa
- Kokkuhoiuküla

5. Pärituuled annavad Eesti regionaalsele majandusele uue võimaluse

Kuigi Eesti regionaalpoliitikas on eesmärgiks seatud piirkondade eripäral põhineva potentsiaali rakendamine, ei ole see seni suutnud väärata majandustegevuse järjest suuremat koondumist Tallinna ja Tartu ümbrusesse. Ühiskondlikud arengud ja rahvastikuprotsessid on siiani maapiirkondade tulevikuperspektiive pigem halvendanud. Kuid tehnoloogilised arengusuundumused ja kasvav keskkonnameelsus koos muutustega elustiilis ja töövormides võib maapiirkondade pakutava elukeskkonna atraktiivsust tõsta ning anda uue hoo väikeettevõtlusele.

Tööstustootmise automatiseerimine pakub võimalusi tööstuse säilitamiseks väikelinnades ja asulates ning ka uute investeeringute ligimeelitamiseks. Automatiseerimine vähendab nõudlust tööjõu järele ja see tõstab keskustest kaugemal olevate maapiirkondade konkurentsivõimet. Teiselt poolt kasvavad nõuded töötajate kvalifikatsioonile ning riskiks on see, et paljude ettevõtete tänapäevased ärimudelid ammuenduvad.

3D-printimine toetab majandustegevuse suuremat hajutatust, aga on esialgu kallis ja erioskusi nõudev. Selle tehnoloogia muutumine odavamaks ja tavaprasemaks toetab üleminekut suuremastaabiliselt tootmiselt detsentraliseeritud tööstustootmisele, sest väheneb vajadus erinevate seadmete ja nende ümberkalibreerimise järele. Vähenevad TA&I (teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni) mahuka tootearenduse stardikulud.

Hajutatud tootmisega nutikad energiasüsteemid ning „tootvad tarbijad“ (*prosumers* – majapidamised ja ettevõtted, kes ise elektrit toodavad või salvestatud elektrit võrku tagasi müüvad) tõstavad varustuskindlust ja tagavad energiapuulgeoleku. Kasvab taastuvate energiaressursside kasutamine energia tootmiseks. Hajutatud ja nutikate energiasüsteemide arendamine mõjutab positiivselt keskustest eemal olevaid ettevõtteid ja majapidamisi, andes neile lisatulu ja tööd.

Isejuhtivad sõidukid võivad pakkuda leevendust hõreasustuse peamisele probleemile – suurtele aegruumilistele vahemaadele. Eduka rakendumise korral suureneb pendelrände mugavus ja kasvab areaal. See tõstab maapiirkondade atraktiivsust elukohana, kuid võib soosida ka ääre- ja valglinnastumise protsesse ning seega suuremate linnastute kasvu. Niisuguse arengu oluline tagajärg on kulude kokkuhoid transpordis, sh kaubaveos. Sellega kaasneb aga töökohtade märgatav vähenemine transpordisektoris.

Uute töövormide ja paindliku töökorralduse levik, mida toetab kaugtööd hõlbustav tehnoloogia, võimaldab lahti siduda töö paiknemise ja töö tegemise asukoha, muutes inimesed oma elukohavalikul senisest vabamaks. Rahvastiku vananemine, kultuurilise mitmekesisuse süvenemine ning keskkonnameelsuse kasv on mõned tegurid, mis võivad ajendada inimesi otsima meelepärasemat elukeskkonda maapiirkondadest või väikelinnadest.

Nimetatud tehnoloogiliste ja muude arengute mõju Eesti piirkondadele sõltub siiski iga piirkonna enda omadustest, näiteks asustustihedusest, tegevusmahust, sotsiaalmajandusliku arengu tasemest ja loodusressursside olemasolust. Kuigi tuuled pöörduvad soodsamaks, ei pruugi piirkondlikult ühtlasem majandusareng saabuda ilma riigi jõupingutusteta. Näiteks on ilmne, et arengutega kaasas käimine tööstuse ja energeetika vallas eeldab kiire ja kvaliteetse internetiühenduse ja targa elektri võrgu ulatumist üle Eesti. Ühtlasema majandusarengu eeldused asuvad sageli väljaspool regionaalpoliitika vahendeid ja võimalusi.

Missugused poliitilised valikud mõjutavad regionaalse majanduse väljavaateid?

- Regionaalpoliitika fookus: eraldiseisev vs. teistesse poliitikavaldkondadesse lülitatud.
- Valitsemise tüüp: tsentraliseeritud vs. suurem piirkondlik autonoomia.
- Transpordipoliitika: kiired ühendused pealinnaga vs. piirkondadesisene hea aegruumiline ühendatus.
- Hariduspoliitika: ülikoolide ühendamise ja regionaalsete kolledžite kaotamine vs. piirkondlikud teadus- ja arendusüksused ning (tehnoloogia)õppekavad.
- Ettevõtluspoliitika: ühetaoline lähenemine vs. piirkondlikult erinevad tingimused toetusmeetmetes.
- Regionaalne taristu: juhitud kahanemine vs. ühtlase baastaristu tagamine.
- Energiapoliitika: tsentraliseeritud energiatootmine vs. hajutatud lahenduste eelisarendamine.
- Euroopa struktuuritoetuste jaotus: eelise andmine pealinnavälistele regionidele vs. ühetaoline lähenemine.
- Maavarade väärindamist puudutav: maavarade (fosforiit ja muud väärismetallid) uurimine ja ammutamine vs. loobutakse sellega aktiivselt tegelemast.

Loe lisaks

2019. aastal koostas Arenguseire Keskus aruande [„Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid 2035“](#):

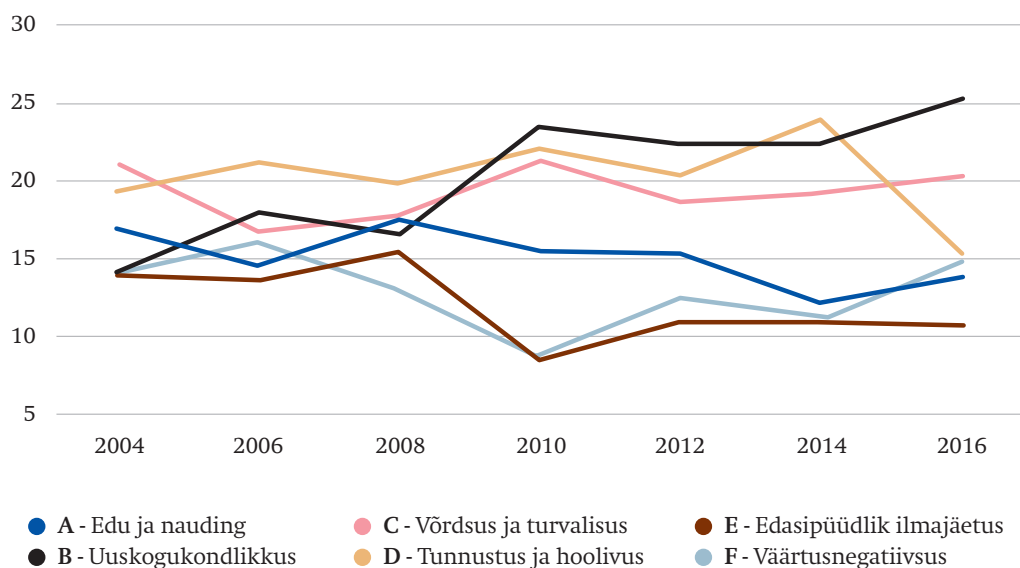
- Suur-Tallinn
- Kasvukeskuste Eesti
- Ökokapitalistlik Eesti
- Ökokogukondade Eesti

6. Eestis on tõusuteel uuskogukondlikud väärtused

Eesti inimesed saab jagada kuude väärtusmuustrite rühma (vt joonis 2):

1. **Edukas nautleja** (aastate 2004–2016 lõikes kokku keskmiselt 15%, 2016. aastal 14%).
2. **Loov uuskogukondlane** (aastate 2004–2016 lõikes kokku keskmiselt 20%, 2016. aastal 25%).
3. **Võrdsuse ja turvalisuse eelistaja** (aastate 2004–2016 lõikes kokku keskmiselt 19%, 2016. aastal 20%).
4. **Tunnustust ja hoolivust väärtustav** (aastate 2004–2016 lõikes kokku keskmiselt 20%, 2016. aastal 15%).
5. **Edasipüüdlik ilmajäetu** (aastate 2004–2016 lõikes kokku keskmiselt 12%, 2016. aastal 11%).
6. **Väärtusleige negativist** (aastate 2004–2016 lõikes kokku keskmiselt 13%, 2016. aastal 15%).

Joonis 2. Väärtusmuustrite areng Eestis aastatel 2004–2016

Põlvkondade vahetuse ning ühiskonna heaolu üldise tõusuga on kaasnenu loova uuskogukondliku mõtteviisi osakaalu ja mõju suurenemine ühiskonnas ning edukeskuse taandumine. Seda rahvusvahelist trendi toetab kliimamuutuste järjest suurenev aktuaalsus, mille eestkõnelejaks loov uuskogukondlik väärtusrühm kindlasti on. Uuskogukondlik mõtteviis vastandub nii materialistlikule raha ja võimu väärtustamisele kui ka toimetulekuraskustest ajendatud ühiskondlikule suletusele, teravdades sellega väärtuskonflikti eri rühmade vahel. Tehnoloogia arenguga kaasneb ümbritseva keskkonna keerukuse kasv, traditsiooniliste, harjumuspäraste toimingute asendumine uute, nutikate tegevustega, mis suurendab ka põlvkondade ja sotsiaalmajanduslike rühmade vahelist ebavõrdsust olmetasandil.

Regionaalpoliitiliselt on oluline rakendada uuskogukondliku rühma aktiivset suhtumist lähiümbruse kvaliteedi parandamisse ja abivajajate märkamisse. Uuskogukondlikkusele on suur potentsiaal vabatahtliku töö, kohalike abivõrgustike ja alternatiivsete haridusalgatuste arendamisel. Seda ressursi aitaks parimal moel kasutada riigi suurem usaldus vabakondlike võrgustike ja kohalike kogukondade eestvedajate vastu ning nende kaasamine nii kohalike küsimuste arutamisse kui ka riigi elu korraldamisse, sh eelarveprioriteetide seadmisel, sotsiaalpoliitika, keskkonnahoiu ja hariduse korraldamisse.

Mis iseloomustab uuskogukondlikkust?

Selle väärtusrühma inimesed ühendavad tugeva annuse hedonismi oma lähiümbrusest ja keskkonnast hoolimise ning lähedaste inimsuhete väärtustamisega. Uuskogukondlikuks nimetatakse seda sellepärast, et siin on uuenduslikkus ja loovus ühendatud tavade ning traditsioonide hindamisega; samas on sellele rühmale võõras reeglite austamine ja kuulekus. Rühma iseloomustab avatus ja usalduslikkus, sallivus erinevate inimeste ja kultuuride suhtes, olgu siis tegu suhtumisega rändesse või seksuaalvähemuste õigustesse; ühiskonna suhtes on see rühm vähekriitiline. Võib arvata, et ebakriitilisuse taga on vähene huvi ühiskonna toimimise vastu, sest ka poliitikat ei peeta oluliseks, samas kui veendumus oma võimekuses poliitikas osaleda on kõigist rühmadest kõrgeim.

Kes sinna kuuluvad? Noored – alla 30-aastased (35%), kõrgharidusega (47%), naised (59%) ja need, kes on majanduslikult kindlustatud (88%). Klatri suurem osa (92%) ei loe ennast rahvusvähemuste hulka kuuluvaks.

Arvestades uskogukondliku rühma madalat huvi erakonnapoliitika traditsiooniliste vormide vastu ja samas aktiivset internetikasutust ning keskmisest suuremat enesekindlust ja usku oma liidrivõimetusse, on selle rühma potentsiaal eriti suur e-demokraatia arenguga seoses. Uskogukondliku rühma rolli suurenemine kohalikus elus võiks kaasa aidata ka võõrandumise ja negatiivsuse vähendamisele ühiskonnas.

Loe lisaks

2019. aastal valmis Arenguseire Keskuse tellimusel uuring [„Väärtused kui inimvara ja nende seos ühiskonna arenguga“](#).

Mare Ainsaar, Kairi Kasearu, Marju Lauristin, Anu Realo, Ave Roots, Andu Rämmer, Tarmo Strenze. 2019.

7. Maailmas on toimumas üleminek e-valitsuselt e-valitsemisele

Maailmas on avaliku sektori valitsemises domineerinud kolm peamist trendi. Esiteks, traditsiooniline hierarhiline valitsemismudel, kus avaliku sektori juhtimine toimub ülalt alla ning avaliku ja erasektori piirid ühiskonnas on konkreetselt ära määratud. Teiseks, liikumine uue avaliku sektori juhtimismudeli suunas (*NPM – New Public Management*), kus avalik sektor võtab üle erasektori juhtimispraktikad. Rõhuasetus tulemuste ja efektiivsuse saavutamisel on teenuste pakkumise vallas ning paljud avaliku sektori ülesanded delegeeritakse erastamise või allhanke korras erasektorile. Kolmandaks, liikumine võrgustunud valitsemise (*networked governance*) suunas. Siin on ülekaalu saavutanud arusaam, et kahele eelnevale mudelile on alternatiive – nimelt avalike teenuste kaastootmine ja/või kaasloomine kodanike, valitsuse, erasektori ja teiste osapoolte koostöös. See vähendab pingeid rõhuasetuse seadmisel efektiivsuse ja osalusdemokraatia vahele.

Vastavalt sellele on muutunud ka arusaam e-valitsemisest. Kui e-valitsemise esimesel etapil domineeris teenustekeskne lähenemine, kus juhtmõtteks oli „teenused enne, demokraatia hiljem“, siis praegu rõhutatakse üha enam vajadust kodanikke kaasata. Teisisõnu, toimumas on üleminek e-valitsuselt e-valitsemise suunas.

Eesti riigireformi ja selle ümber käinud debattide puhul on oluline pöörata tähelepanu mitte ainult valikutele, mis on tehtud, ning valikutele, mida poliitilised jõud ja huvigrupid peamiselt teha soovivad, vaid ka nendele valikutele, mis ei ole arutlusel. Eesti avalikku sektorit on reformitud tsentraliseerimise ja konsolideerimise põhimõtetest lähtuvalt. Eesmärgiks on avaliku sektori kulude kokkuhoid. Domineerivad mõttekäigud riigireformi jätkamise ümber lähtuvad samuti nendest põhimõtetest. See on tähelepanuväärne kontekstis, kus võrgustunud valitsemine, mis eeldab valitsemise detsentraliseerimist ja osapoolte mitmekesisemat kaasamist, on tõusnud oluliseks käsitluseks rahvusvahelises akadeemilises ja poliitilises kirjanduses. See on ka tähelepanuväärne Eestiga seoses, kus tähtsad arengusuunad riigivalitsemises – näiteks e-riigi arengud – on tihtipeale olnud alt üles initsiatiivide tulemus, mitte ülalt algatatud ja juhitud. Seega on otstarbekas arutleda võrgustunud riigi kontseptsiooni üle, et mõista, mis on selle valitsemismudeli plussid ja miinused ning milliseid ülesandeid see esitab e-riigi arengule.

Loe lisaks

Arenguseire Keskus koostas 2018. aastal aruande [„Valitsemine 2030. Riigivalitsemise ja e-riigi stsenaariumid“](#):

- Hoogtööriik
- Öövaht-riik
- Ettevõtlik riik
- Hoolekandja riik
- Võrgustunud riik

Poliitikakujunduses aset leidvate debattide puhul on oluline pöörata tähelepanu mitte ainult valikutele, mis on tehtud, ning valikutele, mida poliitilised jõud ja huvigrupid peamiselt teha soovivad, vaid ka nendele valikutele, mis ei ole arutlusel.

2019. aasta sündmused

Arenguseire Keskuse 2019. aasta uurimissuunad

1. Tuleviku eakate rahaline heaolu

Tutvu kokkuvõttega:

Vaata videot:

Arenguseire Keskus töötas välja kolm stsenaariumi, mis esitlevad oma elu jooksul ligikaudu keskmist palka teeninud ja äsja pensionile jäänud inimeste rahalist seisust aastal 2050. Igas stsenaariumis on erinev pensionisüsteem ning erinevad ühiskondlikud hoiakud eakate rolli suhtes, mis mõjutab nende võimalusi tööturul osaleda.

Autor:

Johanna Vallistu, Arenguseire Keskus

<https://youtu.be/mpfUAvP4dgk>

Tuleviku eakate rahalise heaolu uurimissuuna raames valminud kaastööd

Tutvu uuringuga:

Tuleviku-minu rahaline heaolu. Kuidas nügida inimesi suurema rahalise heaolu suunas?

Arenguseire Keskuse tellimisel valminud rahatarkuse uuringust selgub, et Eesti elanikud hindavad oma rahalist heaolu pigem heaks, kuid investeerivad tuleviku kindlustamisse vähem, kui nende teadmised ja sissetulekud võimaldaksid. Eesti inimesed kipuvad rahaasjades olema optimistlikud ja enesekindlad ning sissetulekute vähenemise võimalust alahinnatakse.

Autor:

Leonore Riitsalu, MTÜ Rahatarkus ja Estonian Business School

Tutvu uuringuga:

Eesti elanike sissetuleku- ja varaprofiilid

Uuringust selgub, milline on eri sotsiaalsete rühmade võime ise enda tulevikku kindlustada ning kuidas on inimeste elu viimase kümne aasta jooksul muutunud. Analüüs aitab mõista, millised inimeste rühmad pensionisüsteemi erinevatest mudelitest võivad ja millised kaotavad.

Autor:

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE)

Tutvu uuringuga:

[Meie tuleviku rahaline heaolu. Eesti pensionisüsteemi valikukohad](#)

Aruanne annab ülevaate pensionisüsteemide toimimise üldistest põhimõtetest ning väljakutsetest, meie pensionisüsteemi hetkeolukorrast ja tulevikuväljavaadetest ning sellest, kuidas toimivad teiste riikide pensionisüsteemid. Eeskätt keskendutakse Eesti pensionisüsteemi olevikule ja lähiminevikule, hinnates seda võrdluses teiste Euroopa riikide ja OECD riikidega mujalt maailmast.

Autorid:

Lauri Leppik, Praxis; Johanna Vallistu, Arenguseire Keskus

Täname juhtkomisjoni ja eksperdikogu olulise sisendinfo ning põhjalike arutelude eest!

Uurimissuuna juhtkomisjoni kuulusid:

Dmitri Dmitrijev (Riigikogu), Maris Lauri (Riigikogu), Aivar Kokk (Riigikogu), Sven Sester (Riigikogu), Siiri Tõniste (Rahandusministeerium), Tõnu Lillelaid (Rahandusministeerium), Kristiina Selgis (Sotsiaalministeerium), Sten-Andreas Ehrlich (Sotsiaalministeerium), Kaspar Oja (Eesti Pank), Enn Listra (TTÜ, Eesti Pank, FinanceEstonia), Fabio Filipozzi (Eesti Pank), Heido Vitsur (Vabariigi Presidendi Kantselei), Heleri Reinsalu (Riigikantselei), Egon Veermäe (Sotsiaalkindlustusamet), Mikk Tarros (Eesti Noorteühenduste Liit).

Uurimissuuna eksperdikogusse kuulusid:

Ave Roots (Tartu Ülikool), Erik Terk (Tallinna Ülikool), Lauri Leppik (Tallinna Ülikool), Leonore Riitsalu (MTÜ Rahatarkus, Estonian Business School), Liisi Uder (Õiguskantsleri Kantselei), Magnus Piirits (Tartu Ülikool, Praxis), Katre Pall (sotsiaalkaitse ekspert), Elsa Trumm (Tartu Ülikool), Maie Küisel (Tartu Ülikool), Kadri Lees (Tartu Ülikool).

2. Eesti regionaalse majanduse tulevik

Tutvu kokkuvõttega:

Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid visandavad alternatiivsed arengurajad ja toovad meie pilgu ette tulevikumaailmad – kuidas võiks majandustegevus ja selle paiknemine Eestis eri tegurite koosmõjul 2035. aastal välja näha. Eesti peab olema valmis kohanema raskelt ennustatavate globaalsete arengutega, et kujunevast keskkonnast ja uutest tehnoloogiatest maksimaalselt kasu saada. Stsenaariumid aitavad otsustajaid, aga ka ettevõtjaid ja elanikkonda muutusteks ette valmistada.

Autor:

Uku Varblane, Arenguseire Keskus

Eesti regionaalse majanduse tuleviku uurimisuuna raames valminud kaastööd

Tutvu uuringuga:

[Eesti regionide majandusarengut mõjutavate uuenduste ja trendide analüüs](#)

Rahvusvaheliste mõttekodade analüüside ja teadusartiklite põhjal selgitati esmalt välja globaalselt tähtsate uuenduste ning sotsiaalmajanduslike arengusuundade loendid. Tuginedes kirjeldustele ja erialaliitude esindajatega tehtud ekspertintervjuudele, valiti täpsemaks analüüsiks välja kuus Eesti regionaalsele arengule kõige olulisemat uuendust.

Autor:

Veiko Sepp, Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskuse vanemanalüütik

Tutvu uuringuga:

[Regionaalse majanduskasvu teooriate ja tulutasemete ühtlustumist suunavate tegurite ülevaade](#)

Uuringust leiab ülevaate regionaalse majanduskasvu teooriatest ja nende ruumikäsitlusest ning välja on toodud ka regionaalset arengut mõjutavad tegurid ja poliitikavalikud.

Autor:

Kadri Kuusk, Lundi Ülikooli teadur

Tutvu uuringuga:

[Riiklike ja maakondlike arengustrateegiade võrdlusanalüüs](#)

Analüüsis võrreldi, kuidas on erinevates riiklikes arengudokumentides, maakondlikes arengustrateegiates ning olulisemates rakendusuuringutes käsitletud Eesti majandusarengu kontsentreerumise küsimust, arengupiirkonna ulatust, sh arengut toetavaid piiriüleseid võimalusi, piirkondliku spetsialiseerumise alternatiive, regionaalse arengu institutsionaalset raamistikku ning arengut suunavaid väärtusi.

Autor:

Veiko Sepp, Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuse vanemanalüütik

Tutvu uuringuga:

[Eesti piirkondlike ettevõtlusvõrgustike analüüs käibemaksutehingute andmetel](#)

Uuringust selgus, et geograafiline lähedus on Eesti eri piirkondade ettevõtete koostöö tekkimisel oluline. Suurem osa ettevõtete vahelisest kaubandusest toimub oma regiooni piires.

Autor:

Irina Martyanova, Tartu Ülikooli magistrant

Täname juhtkomisjoni ja eksperdikogu olulise sisendinfo ning põhjalike arutelude eest!

Uurimissuuna juhtkomisjoni kuulusid:

Aivar Kokk (Riigikogu), Heiki Hepner (Riigikogu), Indrek Saar (Riigikogu), Merry Aart (Riigikogu), Katri Raik (Riigikogu), Priit Sibul (Riigikogu), Lauri Läänemets (Riigikogu), Toomas Vitsut (Riigikogu XIII koosseis), Kristina Kallas (Erakond Eesti 200), Arto Aas (Eesti Töoandjate Kesklit), Heido Vitsur (Vabariigi Presidendi Kantslei), Katrin Pihor (Haridus- ja Teadusministeerium), Kaupo Reede (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium), Marko Gorban (Maaeluministeerium), Priidu Ristkok (Rahandusministeerium), Triin Reisner (Riigikantslei), Vladimir Svet (Tallinna Linnavalitsus).

Uurimissuuna eksperdikogusse kuulusid:

Garri Raagmaa (TÜ Pärnu Kolledž), Erik Terk (Tallinna Ülikool), Kaire Luht (Rahandusministeerium), Veiko Sepp (Tartu Ülikooli RAKE), Sulev Alajõe (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus), Rivo Noorkõiv (Geomedia), Joel Peetersoo (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium), Kadri Kuusk (Lundi Ülikool), Aet Annist (Tartu Ülikool), Eedi Sepp (Rahandusministeerium), Katre Kirt (Maaeluministeerium), Tea Treufeldt (Rahandusministeerium), Kaarel Lehtsalu (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium), Anneli Hansen (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus), Lauri Sokk (Tartu Linnavalitsus), Nele Rogenbaum (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus).

3. Väärtused kui inimvara

Selles uurimissuunas otsis Arenguseire Keskus vastuseid küsimustele, millised on Eesti elanikkonna väärtushinnangud ja hoiakud ning kuidas need on ajas muutunud. Käsitlemist leidis Eesti elanikkonna jagunemine eri väärtusorientatsioonide vahel, samuti väärtushinnangute seos majandusarenguga.

Uurimissuuna raames valmis järgnev mitmeosaline analüüs:

Tutvu uuringuga:

Väärtused kui inimvara ja nende seos ühiskonna arenguga

Uurimisprojektis analüüsiti Eesti elanike väärtushinnangute muutust aastatel 1999/2004–2018, et hinnata tulevikutrende ja Eesti ühiskonna võimalikku arengut. Uuringus kasutati Euroopa sotsiaaluuringu andmeid aastatest 2004–2016 ja nende alusel tehti klasteranalüüs – see tähendab meetodit, millega saab kirjeldada üksteisest eristuvaid inimeste rühmi ehk klastreid.

Autorid:

Mare Ainsaar, Kairi Kasearu, Marju Lauristin, Anu Realo, Ave Roots, Andu Rämmer, Tarmo Strenze

Täname juhtkomisjoni ja eksperdikogu olulise sisendinfo ning põhjalike arutelude eest!

Uurimissuuna juhtkomisjoni kuulusid:

Maris Lauri (Riigikogu), Yoko Alender (Riigikogu), Signe Riisalo (Riigikogu), Helmen Kütt (Riigikogu), Jaak Valge (Riigikogu), Aigi Kivioja (Õiguskantsleri Kantslei), Hede Sinisaar (Sotsiaalmisteerium), Heleri Reinsalu (Riigikantslei).

Uurimissuuna eksperdikogusse kuulusid:

Mare Ainsaar (Tartu Ülikool), Anu Realo (Warwicki Ülikool, Tartu Ülikool), Marju Lauristin (Tartu Ülikool), Andu Rämmer (Tartu Ülikool).

Korraldatud üritused: teemaõhtud, seminarid ja konverentsid

2019. aastal korraldas Arenguseire Keskus 11 teemaõhtut, kus osales kokku 200 inimest. Täname teemaõhtute ettekandjaid, retsensente ja osalejaid!

- Ristinnovatsiooni süsteemid – **Indrek Ibrus**
- Digiplatvormid ja tehisintellekt – **Martin Kenney, Marc Lecoultre, Hector de Rivoire**
- Heaolu konto (*life account*) – **Elina Lepomäki, Dmitri Jegorov, Andres Sutt**
- Saksa varjatud meistrid Brasiilias – **Madeleine Bausch, Ramiro dos Santos Breitbach**
- Eesti muusikatööstuse digitaliseerimine – **Juko-Mart Kõlar, Virgo Sillamaa**
- Strateegilise arenguseire roll Singapuris – **Aaron Maniam**
- Suurandmete kasutamine rahapesu tõkestamisel – **Silja Narusk, Maris Lauri, Märten Ross**
- Innovatsioonipoliitika süsteemne hindamine – võrdlev analüüs Euroopa Liidu liikmesriikide praktikast – **Mart Laatsit, Erkki Karo**
- Talendid ja talendipoliitika muutuvatel tööturul – **Egge Kulbok-Lattik, Mihkel Kaevats, Halliki Põlda**
- Üksarvikute võidujooks: põhjused, miks Euroopa USA-st ja Hiinast maha jääb – **Fayçal Hafied, Taavi Rõivas, Petri Kajander**
- Sooline varade lõhe Eestis – **Tairi Rõõm, Riina Sikkut**

2019. aastal korraldas
Arenguseire Keskus
kokku kuus konverentsi
ja seminari. Täname kõiki
esinejaid ja osalejaid!

Konverentsil „Eesti vanemaealiste rahalise heaolu tulevik“ rääkis Hollandi pensioni-ekspert **Wim Koeleman** Hollandi pensioni-stsenaariumidest, stsenaariumide kasutamisest poliitikakujunduses ning käimas-olevatest aruteludest Hollandi pensioni-süsteemist. Seejärel tutvustas Tallinna Ülikooli vanemteadur **Lauri Leppik** Eesti pensionisüsteemi võrdluses teiste riikidega. **Johanna Vallistu** Arenguseire Keskusest esitles Eesti tuleviku vanemaealiste rahalise heaolu stsenaariumide tööversioone, mille üle seejärel töötubades arutleti.

Arenguseire Keskuse aastakonverentsil „Teistmoodi tulevik“ otsiti vastuseid küsimustele, milliseks võib kujuneda regionaalne majandus Eesti eri piirkondades aastaks 2035. Kuidas kujundada tarka, erinevate võimalike arengustsenaariumidega arvestavat regionaalpoliitikat? Milliseid väärtushinnanguid kannavad Eesti inimesed ning kuidas on see ajas muutunud? Milliseks võib ühiskond ja majandus kujuneda aastaks 2050 ning kuidas see mõjutab pensionisüsteemi ja eakate toimetulekut?

Paneeldiskussioonis regionaalse majandusarengu üle löid kaasa riigihalduse minister **Jaak Aab**, Riigikogu liikmed **Katri Raik** ja **Priit Sibul**, Põlva vallavanem **Georg Pelisaar** ning presidendi majandusnõunik **Heido Vitsur**.

Koostöös Õiguskantsleri Kantsleiga korraldasime seminari „Laste heaolu indikaatorid: praegune seis ja võimalused“, et arutada ühiselt laste heaolu kirjeldamise ja hindamisega seotud olukorda ja selle parendusvajadust Eestis.

Arenguseire Keskus tutvustas tuleviku eakate rahalise heaolu uurimissuuna tulemusi Riigikogu kunstisaalis. Esitlusele järgnes diskussioon eakapõlve toimetuleku väljavaadete üle tulevikus. Arutelus osalesid Eesti Teaduste Akadeemia president **Tarmo Soomere**, Sotsiaalministeeriumi asekanstler **Sten Andreas Ehrlich**, rahatarkuse ekspert ja Arenguseire Keskuse kaastöötaja **Leonore Riitsalu** ning MTÜ Pensionikogujate Ühenduse esindaja **Silja Saar**.

Koos Eesti Teaduste Akadeemia ja Euroopa Parlamendi Teadusuuringute Ühiskeskusega (JRC) korraldasime konverentsi „Science meets Parliament“. Konverents keskendus teadusnõustamisele: kuidas teadusest saab nõuanne ja kuidas seda nõuannet poliitika-kujunduses kasutada?

Koos Riigikogu Ida-Virumaa toetusrühma ja Ida-Virumaa Omavalitsuste Liiduga korraldasime Ida-Viru visiooniseminari „Põlevkiviga või ilma, elu läheb igal juhul edasi!“. Seminari eesmärk oli algatada arutelu, kuidas EL-i ja Eesti kliimapolitiika eesmärgid mõjutavad põlevkivi kaevandamist ja kasutamist ning millised on maakonna majanduse ümberkorraldamisega seotud probleemide võimalikud lahendused. Paneeldiskussioonis löid kaasa Riigikogu liikmed **Katri Raik**, **Dmitri Dmitrijev** ja **Anti Poolamets**, Eesti Energia juhatuse liige **Raine Pajo**, Viru Keemia Grupi juhatuse liige **Margus Kottise** ja TTÜ Virumaa Kolledži direktor **Mare Roosileht**.

Arenguseire Keskus on 2019. aastal aidanud korraldada ka muid üritusi.

Strateegia „Eesti 2035“ valmimise raames aitas Arenguseire Keskus korraldada töötubasid, kus testiti strateegiaga kavandatavate reformide töökindlust Arenguseire Keskuse stsenaariumide abil.

Arvamusfestivalil viisime läbi arutelu „Minu pensionipõlve rahaline heaolu – stsenaariumid ja tegelikkus“. Arutelus osalesid **Leonore Riitsalu** (MTÜ Rahatarkus), **Sten Andreas Ehrlich** (Sotsiaalministeerium) ja **Martin Rajasalu** (Luminor).

Pikksilm – lühiülevaade valitud trendidest

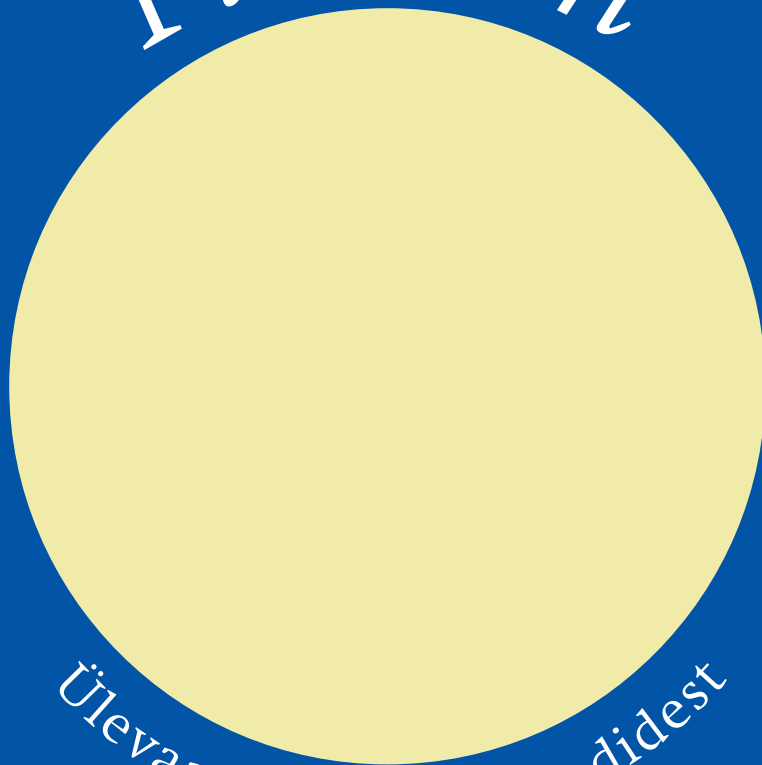
Tutvu Pikksilmaga:

2019. aastal valmis sarjas Pikksilm kuus artiklit.
Täname autoreid!

- **Taastuenergia mõju tootmisele ja tarbimisele**
Autor **Olavi Miller**, Eesti Energia elektriturgude strateeg
- **Mis saab Eesti riigis kogutavatest andmetest?**
Autor **Kalle Killar**, Sotsiaalministeeriumi e-teenuste ja innovatsiooni asekanter
- **Euroopa Liidu ja Eesti transpordipoliitika tulevikutrendidest**
Autor **Miiko Peris**, Riigikantselei Euroopa Liidu sekretariaat, transpordi-, energeetika-, kosmose- ja telekomipoliitika nõunik
- **Vajame rahaasjus paremat pikksilma**
Autor **Leonore Riitsalu**, MTÜ Rahatarkus ekspert
- **Kuidas valmistuvad maailma eri riigid tehisintellektiajastuks?**
Autorid **Tea Danilov**, Arenguseire Keskuse juhataja, ja **Kadri Mats**, Arenguseire Keskuse projektijuht
- **Muusikatööstuse digitaliseerimine**
Autor **Virgo Sillamaa**, Music Estonia tegevjuht

Pikksilm

Ülevaade valitud trendidest

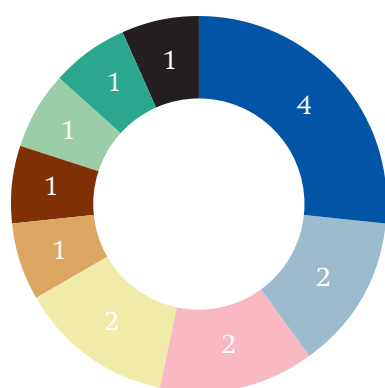

Arenguseire Keskus

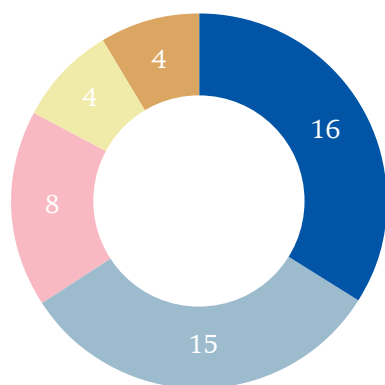
Koostöö Riigikoguga

Riigikogu liikmed on lõõnud kaasa Arenguseire Keskuse korraldatud konverentsidel, seminaridel ja teemaõhtutel, samuti uurinõute tõõversioonide aruteludel juhtõomisõjonides.

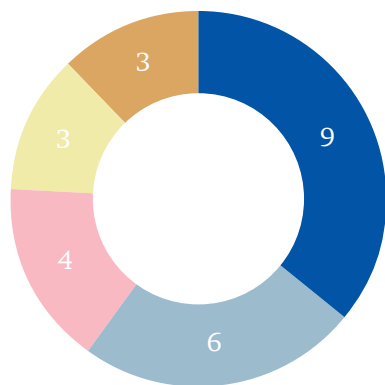
Arenguseire tuleõusi on aasta jooksul tutvustatud Riigikõõgu fraktsioonides ja komisõjonides 15 korral

- 4 ● Majandusõomisõjon
- 2 ● Sotsiaalkõomisõjon
- 2 ● Kultuurikõomisõjon
- 2 ● Rahandusõomisõjon
- 1 ● Võliskõomisõjon
- 1 ● Isamaa fraktsioon
- 1 ● Reformierakonna fraktsioon
- 1 ● Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon
- 1 ● Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon

47 korral on Riigikõõgu liikmed külastanud Arenguseire Keskuse õõritusi võõi osalenud uurinõute tõõversioonide ja vahetuleõõmiste aruteludel juhtõomisõjonides

- 16 ● Sotsiaaldemokraatliku erakonna fraktsioon
- 15 ● Reformierakonna fraktsioon
- 8 ● Isamaa fraktsioon
- 4 ● Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon
- 4 ● Keskerakonna fraktsioon

25 Riigikõõgu liiget on aasta jooksul külastanud Arenguseire Keskuse õõritusi võõi osalenud uurinõute tõõversioonide ja vahetuleõõmiste aruteludel juhtõomisõjonides

- 9 ● Reformierakonna fraktsioon
- 6 ● Sotsiaaldemokraatliku erakonna fraktsioon
- 4 ● Isamaa fraktsioon
- 3 ● Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon
- 3 ● Keskerakonna fraktsioon

Rahvusvaheline koostöö

Tulemuslik arenguseire vajab erinevaid vaatenurki nii Eestist kui ka mujalt. Erinevad riigid mõtestavad tulevikuperspektiive erinevalt – nende käsitlestega kursis olemine aitab avardada arusaamist teemadest, näha paralleele ja seoseid.

2019. aastal oli Arenguseire Keskusel hea võimalus mõtestada eri valdkondades aset leidvaid arenguid järgmiste välisekspertide kaasabil:

- **Wim Koeleman**, EMEA piirkonna PwC pensioninõustamise keskuse juht
- **Elina Lepomäki**, Soome parlamendi rahanduskomisjoni liige ja mõttekoja Libera nõukoja esimees
- **Martin Kenney**, California ülikooli professor ja Berkeley rahvusvahelise majanduse ümarlaua direktor
- **Aaron Maniam**, Oxfordi ülikool, endine Singapuri valitsuse strateegiliste tuleviku-uuringute keskuse juht
- **Fayçal Hafied**, Pariisi Poliitikauuringute Instituudi lektor ja Prantsuse riigikassa digimajanduse osakonna juhataja asetäitja

Rahvusvahelise
koostöö vallas väärivad
esiletõstmist järgmised
üritused:

2019. aasta kevadel leidis aset õppevisiit Taani, kus külastasime Taani Disainikeskust ja tutvusime Taani tervishoiustsenaariumidega. Külastasime ka Taani valitsuse moodustatud murranguliste trendidega toimetuleku komisjoni (*Disruption Task Force*), et arutada Taani pensionisüsteemi olukorda ja tulevikku.

Rahvusvaheline kogukond peab Singapuri sageli avaliku poliitika valdkonna pikaajalise mõtestamise ja planeerimise silmapaistvaks eeskujuks, kuna strateegiline arenguseire on saanud Singapuri poliitikakujunduse lahutamatuks osaks. **Aaron Maniam**, endine Singapuri valitsuse strateegiliste tuleviku-uuringute keskuse juht, käis Arenguseire Keskuse teemaõhtul rääkimas, kuidas arenguseire Singapuris on korraldatud. Arenguseire Keskuse uuringute juht **Meelis Kitsing** ja ekspert **Johanna Vallistu** käisid ka ise Singapuris, tutvustades erinevatel tulevikuteemalistel konverentsidel Eesti stsenaariume, juhtides töötubasid ning andes üle ka noorteadlaste preemiaid.

Arenguseire Keskus ja OECD korraldasid ühiselt stsenaariumiseminarit Eesti poliitikakujundajatele. Seminari fookuses olid OECD-s koostatud digitaliseerimise stsenaariumid ning nendest tulenevad riskid ja võimalused OECD riikide, sealhulgas ka Eesti jaoks.

Koostöös Ameerika kunsti- ja disainikooli Parsons School of Design ning Eesti Kunstiakadeemiaga korraldasime töötoa, mis keskendus stsenaariumide visualiseerimisele – kuidas muuta stsenaariumid sihtgrupile kätkestavamaks? Töötoa raames töötasid üliõpilased välja tulevikutooteid ja -teenuseid, mis olid mõeldud ilmestama elu ühes või teises stsenaariumis.

Iga-aastane tähtis kogunemispäik on Pariis, kus leiab aset OECD arenguseire kogukonna kokkutulek. Maailma eri riikide arenguseirepraktikud vahetavad infot oma tööde ja saadud tulemuste kohta ning arutlevad arenguseire meetodite üle. Oktoobris toimunud kohtumisel rääkis Arenguseire Keskuse juhataja **Tea Danilov** tootlikkuse arengustsenaariumidest ja maailmamajanduse regionaliseerumist põhjustavatest teguritest.

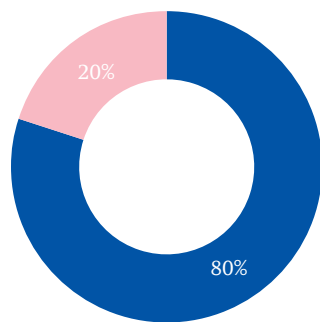
Arenguseire Keskust külastas Prantsuse parlamendiliikmetest koosnev diginõukogu. Visiidil osalesid diginõukogu liikmed **Mohammed Boumediane**, **Karine Dognin-Sauze** ja **Jean-Michel Mis**.

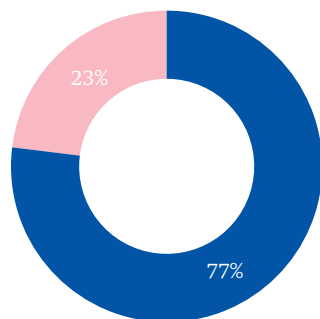
Arenguseire Keskus arvudes

2019. aastal ilmus Arenguseire Keskusest 355 meediakajastust, sealhulgas 20% neist venekeelses meedias. Ligi veerand meediakajastustest pole Arenguseire Keskuse enese algatatud, vaid ajakirjanikud või arvamuskajastuste autorid on viidanud Arenguseire Keskuse tööde tulemustele.

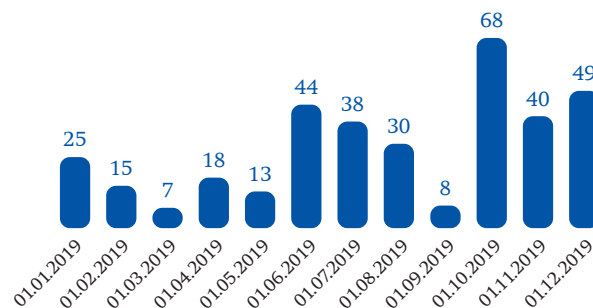
Eesti- ja venekeelsed meediakajastused

284 ● Eestikeelsete meediakajastuste osakaal
71 ● Venekeelsete meediakajastuste osakaal

Meediakajastused algataja järgi

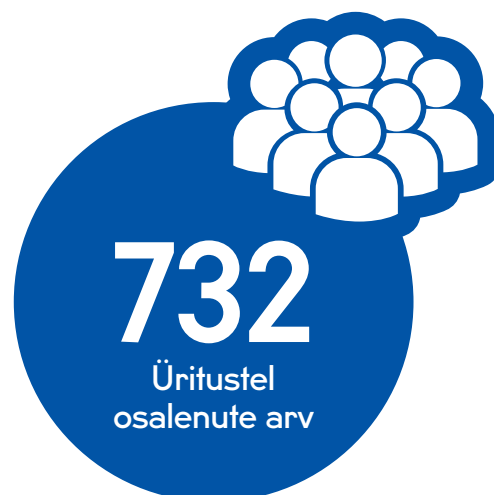
273 ● ASK-i algatatud meediakajastuste osakaal
82 ● ASK-i tööde mainimine teistes meediakajastustes

Arenguseire Keskus meedias

Allikas: Station

Arenguseire Keskus arvudes

The background is a solid yellow color with several white zigzag patterns of varying sizes and orientations scattered across it. The patterns consist of sharp, angular lines that create a rhythmic, geometric visual texture.

Arenguseire korraldus

Arenguseire Keskus on Riigikogu Kantselei juures tegutsev mõttekoda, mis on asutatud 2016. aastal. Arenguseire Keskus lähtub oma töös arenguseire seadusest. Arenguseire Keskuse ülesanne on tuvastada ühiskonna ja majanduse pikaajalisi arenguvõimalusi, luua nende põhjal alternatiivseid tulevikustsenaariume ja pakkuda välja otsustuskohti poliitikakujundajatele.

**Arenguseire
Keskuse missioon
on aidata kaasa
tulevikku vaatavale
poliitikakujundusele**

Eesmärk

Ühiskonna ja majanduse pikaajalistest arenguvõimalustest ja riskidest informeeritud poliitikakujundus

Tulemused

Eesti ühiskonna pikaajaliste arengute tuvastamine ja analüüs, alternatiivsete arengustsenaariumide koostamine ning nende realiseerumise jälgimine

Avar ja informeeritud avalik debatt arenguradade ja -valikute üle

Tehnoloogilise arenguga kaasnevate riskide ja võimalustega arvestamine poliitikakujunduses

Teenused

Uuringud ja analüüsid, stsenaariumide koostamine

Uudiskiri, mis kajastab nii meie endi kui ka maailma eri mõttekodade värskaid analüüse

Lühiülevaated valitud trendidest (väljaanne Pikksilm)

Konverentsid, seminarid, teemaõhtud

ARENGUSEIRE NÕUKODA 2016–2020

**PRIIT
ROHUMAA**
(esimees)

**JAAK
AAVIKSOO**

**TARMO
SOOMERE**

**MAIT
PALTS**

**PRIIT
PERENS**

Arenguseiret kontrollib ja suunab arenguseire nõukoda, mis koosneb viiest teadus- ja ettevõtlusvaldkonna asjatundjast. Nõukoja peamine roll on teha ettepanekuid arenguseire uurimisteemade valikuks, kinnitada arenguseire tegevuskava, jälgida tegevuskava täitmist ja anda hinnang valminud töödele.

Arenguseire teemade valikul eelistatakse neid, mis vastavad järgmistele kriteeriumidele:

- võimaldab koostada vähemalt 5–15 aastat ette vaatavaid alternatiivseid stsenaariume, mis annavad ülevaate võimalike arengute ja valikute spektrist;
- teema on aktuaalne: põhimõtteliste valikute ja arengute tuvastamine ning analüüs on oluline ja ajakohane nii Riigikogu liikmete kui ka laiemal osapoolte ringi jaoks;
- teema on valdkonnaülene, see põimib kokku erinevate ministriumide tööpõllud ja käsitleb nendevahelisi seoseid;
- võimaldab uurimistöösse kaasata võimalikult laialdast osapoolte ja asjatundjate ringi, sealjuures rahvusvahelisi uurijaid ja eksperte;
- samal teemal ei ole hiljuti tehtud ega kavandamisel sarnase lähteülesandega uuringuid.

Iga uurimisteema jaoks moodustatakse juhtkomisjon, kuhu kuuluvad uuritava valdkonnaga seotud poliitikakujundajad ning teemast huvitatud Riigikogu liikmed. Uuringute läbiviimiseks kaasatakse võimalikult lai ring eksperte nii Eestist kui välismaalt. Aastajooksul valminud uurimisteemade tulemusi tutvustatakse laiemale avalikkusele Arenguseire Keskuse aastakonverentsil „Teistmoodi tulevik“.

Uurimisteema käsitlemine ei lõpe arengustsenaariumide koostamisega. Stsenaariumidest on kasu siis, kui neid arvestatakse olulise mõjuga seaduseelnõude või arengukavade kokkuseadmisel. Arenguseire Keskus korraldab töötubasid poliitikakujundajatele ja arengukavade koostajatele, kes on huvitatud oma plaanide töökindluse testimisest. Stsenaariumide läbimängimine aitab tuvastada riske ja võimalusi, mis võiksid muidu jääda märkamata, ning erinevaid olukordi kõrvutades varakult alternatiivsete poliitikavalikute peale mõelda.

Arenguseire Keskus hoiab silma peal laial ringil tulevikuteemadel, andes välja uudiskirja, artiklikogumikku Pikksilm ning korraldades seminare ja teemaõhtuid:

- **UUDISKIRI**

Uudiskirjas kajastatakse maailma eri mõttekodade värskeid analüüse. Uudiskiri koostatakse igal kuul.

- **VÄLJAANNE PIKKSILM**

Arenguseire Keskuse kogumik Pikksilm võtab kokku olulised tulevikuarengud maailmas ja analüüsib, mida need Eesti jaoks tähendavad. Pikksilm ilmub trükitult kord aastas, valminud artikleid avaldame jooksvalt oma kodulehel.

- **SEMINARID, TEEMAÕHTUD**

Teemaõhtutel arutletakse koos pädevate ekspertidega valitud teemadel. Eesmärk on pakkuda osalejatele süsteemset faktilist ülevaadet kombinatsioonis teemat tundvate ekspertide hinnangute ja prognoosidega tulevikuks. Riigikogu liikmeid ja teisi poliitikakujundajaid informeeritakse tekkivatest võimalikest probleemidest ja otsustuskohtadest.

*Liitu meie uudiskirjaga ning jälgi
Arenguseire Keskust Facebookis –
nii oled alati kursis viimase info ja
saabuvate üritustega!*

The background is a solid light pink color. It features four horizontal bands of white, stylized wavy patterns. The top and bottom bands are smaller and more frequent, while the middle two bands are larger and more prominent. The waves are smooth and rounded, creating a rhythmic, decorative effect.

Töötajad

Tea Danilov

Juhataja

☎ 631 6922
✉ tea.danilov@riigikogu.ee

Meelis Kitsing

Uuringute juht

☎ 631 6921
✉ meelis.kitsing@riigikogu.ee

Teemad: avalik valitsemine

Kadri Mats

Projektijuht

☎ 631 6924
✉ kadri.mats@riigikogu.ee

Teemad: Pikksilm, uudiskiri

Mari Rell

Ekspert

☎ 631 6925
✉ mari.rell@riigikogu.ee

Teemad: tootlikkus, inimvara väärtus

Johanna Vallistu

Ekspert

☎ 631 6924
✉ johanna.vallistu@riigikogu.ee

Teemad: tuleviku tööturg ja tuleviku eakate rahaline heaolu

Uku Varblane

Ekspert

☎ 521 4757
✉ uku.varblane@riigikogu.ee

Teemad: regionaalse majanduse tulevik

Berit Brandt

Infonõunik

☎ 631 6923
✉ berit.brandt@riigikogu.ee

Marina Bachmann

Kommunikatsioonispetsialist

☎ 5645 6600
✉ marina.bachmann@riigikogu.ee

Märts 2020

Arenguseire Keskus

Lossi plats 1a, 15165 Tallinn

arenguseire@riigikogu.ee

www.riigikogu.ee/arenguseire

ISSN 2674-4740 (trükis)

ISSN 2674-4759 (pdf)

Trükises sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale:

Arenguseire Keskus, 2020. Arenguseire Keskuse aastaraamat 2019.

Tallinn: Arenguseire Keskus.

Trükise saab alla laadida Arenguseire Keskuse koduleheküljelt:

www.riigikogu.ee/arenguseire

